

МИСТЕЦЬКО-ОСВІТНЯ ПРАКТИКА

УДК 741:378.147

Юрій Ларіонов

*професор кафедри рисунка НАОМА,
заслужений діяч мистецтв України*

Академічний рисунок – основа навчально-професійної діяльності майбутніх архітекторів

Анотація. У статті розглядаються основні методи і принципи викладання дисципліни «Академічний рисунок» на факультеті архітектури НАОМА, зорієнтовані на розвиток навчально-професійної діяльності майбутніх архітекторів.

Ключові слова: академічний рисунок, архітектор, навчально-професійна діяльність, архітектурний рисунок.

Постановка проблеми та її актуальність. Провідною діяльністю у Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури є навчально-професійна, яка вимагає від студента більшої навчальної і науково-творчої активності, засвоєння нових психологічних норм і критеріїв соціокультурного розвитку.

Навчальна дисципліна «Академічний рисунок», що викладається на факультеті архітектури НАОМА, є головним і спрямовуючим вектором для майбутніх архітекторів, без якого неможливе їхнє професійне становлення. Статус професії архітектора формується цілеспрямовано через систему навчально-професійної діяльності, де одне з найголовніших завдань – домогтися чіткого усвідомлення цієї професійності і самими студентами. Вона найбільш інтенсивно впливає на особистісне зростання та професійне становлення студентів, набуття ними професійно важливих знань, умінь і навичок. У процесі професійного навчання завершується професійне самовизначення, трансформується структура самосвідомості студента, формуються соціально-професійний аспект його особистості, професійне мислення, готовність до професійної діяльності.

Сучасне викладання дисципліни «Академічний рисунок» пов'язане з реалізацією художньо-графічної складової нової програми архітектурної освіти у НАОМА, а саме: поглиблення фундаментальних основ академічного рисунку

ка з диференціацією (спеціалізацією) програми у напрямку містобудування, архітектура будівель і споруд, дизайн архітектурного середовища. Основними завданнями художньо-прикладної підготовки майбутніх архітекторів є формування системи естетичних цінностей, системи уявлень і критеріїв у предметній галузі (архітектура, дизайн, мистецтво), а також набуття знань і умінь з теорії та практики зображень – перспектива, колористика, техніки виконання художніх робіт. «Академічний рисунок» для студентів-архітекторів є глибокою і комплексною дисципліною, що пов'язана з формуванням професійних якостей, необхідних майбутньому фахівцеві.

Огляд публікацій. Академічну систему викладання рисунка у вищій школі розглядали у своїх працях М. Анісімов, С. Гавриляченко, Ю. Кірцер, В. Кузін, М. Лі, Б. Лушніков, М. Ростовцев, О. Серов, Г. Смирнов, зокрема в архітектурній освіті – В. Гамаюнов, Г. Гребенюк, В. Жабинський, С. Тихонов. Вивчення рисунка на архітектурному факультеті досліджували К. Зайцев, Є. Кокоріна, О. Кайдановська, Б. Карев, О. Максимов, В. Соняк, А. Степанов та інші.

Метою роботи є висвітлення основних методів і принципів викладання дисципліни «Академічний рисунок» на факультеті архітектури НАОМА, зорієнтованих на розвиток навчально-професійної діяльності майбутніх архітекторів.

Виклад основного матеріалу. Методика викладання дисципліни «Академічний рисунок» відшліфовувалася й коригувалася у НАОМА впродовж багатьох десятиліть.

Процес навчання академічному рисунку, як процес пізнання закономірностей природи і явищ життя, включає виховання світовідчуття архітектора-професіонала, який володіє високою образотворчою культурою і художнім смаком. Гідний рівень майстерності в рисунку, вільне володіння різними видами техніки та різноманітними засобами при роботі з натури, по пам'яті і за уявою відкриває перед архітектором необмежені можливості у виконанні його творчих задумів.

На думку дослідниці О. Кокоріної, архітектурний рисунок є багатоаспектним явищем візуалізації авторської думки в просторі комунікативного поля архітектурного проекту, що розвивається через амплітуду взаємодії. Розвиток архітектурного рисунка у творчості великих майстрів архітектури, використовуваними філософсько-психологічні основи творчості, персоніфіковані підходи і засоби зображення, їх фундаментальні ідеї та концептуальні моделі інтуїтивно-творчого процесу можуть слугувати концептуально-методичними засобами розвитку творчого потенціалу в умовах сучасної освіти, забезпечуючи психолого-педагогічну креативність і гуманізацію художнього процесу [5, с. 135].

Безумовно, в наш час вміння працювати в спеціальних комп'ютерних програмах має дуже велике значення. Але хотілося б зауважити, що мислити і викладати свої ідеї архітектор спочатку починає на аркуші паперу. І вміння володіти образотворчою грамотою, виразити свій задум починається, перш за все, з ескізування на аркуші паперу. Комп'ютерна програма в даному випадку є всього лише інструментом у руках фахівця.

Оскільки діяльність архітектора пов'язана з проектуванням предметного

світу, вони повинні опанувати засоби графічного зображення об'ємно-просторових об'єктів і систем, відображаючи закономірності їхнього формування, пластичні властивості, що немислимо без знань перспективи та професійного володіння образотворчими засобами графіки.

Проектуючи навколишнє середовище, архітектор повинен відчувати і вміти моделювати просторово-масштабний взаємозв'язок різних об'єктів, створювати графічно інтерпретовані моделі предметно-просторового середовища та його елементів.

Отже, необхідність виховання у майбутніх архітекторів розвинутого об'ємно-просторового мислення вимагає постановки та вирішення аналітичних об'ємно-просторових завдань в курсі академічного рисунка.

Змістом практичної діяльності студентів цієї спеціальності є проектна робота (проекткування). Саме завдяки їй можна досягти естетично виразної та доцільно побудованої форми, й тому студентів-архітекторів слід навчати засобами графіки аналізувати логіку й закономірності конструкції, структури, формування в просторі, а також виявляти і відтворювати різноманітні, часто складні просторово-конструктивні зв'язки пластичної форми [4, с. 50].

Художній аспект діяльності архітектора передбачає знання законів художньої творчості і професійне володіння ними. Пізнання їх – інша важлива сторона навчання академічному рисункові. Студент повинен оволодіти лінією, штрихом, тоном не просто як образотворчими засобами, але і як засобами художньої, емоційної, образної виразності. Виходячи з кінцевої мети, навчання рисункові визначається його змістом, вузловими моментами якого є виразне композиційне мислення, розвинене в результаті постійної цілеспрямованої роботи над вивченням зображуваного, і вміння виражати конкретний пластичний зміст природи в усьому її багатстві та цілісності складових елементів (конструкція, обсяг, форма, простір, середовище, умови освітленості) [4, с. 135].

Студент має знати закони композиції та вміло їх використовувати. Відповідні завдання курсу спрямовані на розвиток творчого мислення, відчуття пропорційності й гармонії, на розуміння і практичне використання таких категорій, як динаміка і статика, ритм, симетрія й асиметрія, контраст і нюанс, цілісність і завершеність. У майбутньому студентам факультету архітектури знадобляться такі властивості, як точність і гострота візуального сприйняття, що розвиваються спеціальними натурними завданнями на зразок начерків і замальовок [3, с. 125].

Архітектор повинен мати відчуття форми, уміти організувати її, інтерпретувати і варіювати відповідно до творчих завдань. Тому виховання відчуття форми як важливої кваліфікаційної риси фахівця є також одним з основних вимог навчання академічному рисункові.

Особливість архітектури полягає в комбінації різних об'ємів. Форма людської фігури в цьому відношенні є чудовим зразком. Тому не випадково художники-архітектори Стародавньої Греції та епохи Відродження приділяли таку велику увагу рисункові фігури людини. Вони вважали, що закони пропорцій

архітектурних стилів повинні логічно впливати із законів пропорцій фігури людини. Це переконливо доводять рисунки і креслення художників епохи Відродження [2, с. 158].

Виходячи з багатолітнього досвіду викладання цієї фундаментальної дисципліни, доцільно зупинитися на професійній компетенції викладача академічного рисунка, а саме – глибокому знанні кожної теми і вмінні професійно рисувати, що в даній ситуації має величезне значення. На проблемі професійної компетенції хотілося б зупинитися окремо. Знання теми і постановка завдання перед студентами – це одне, але головне – це вміння викладача професійно і точно донести тему, якомога образніше й зрозуміліше, застосовуючи при цьому наочні зразки та демонструючи спрощені геометризовані схеми побудови на дошці. Головне – визначити кінцеву мету студентам.

Ще один з важливих моментів – навчально-професійна мотивація студентів. Безумовно, викладач повинен «запалити» студентів, змусити їх «захворіти» темою, але якщо вони не знають для чого це роблять, яким чином це може стати в нагоді у подальшому, важко добитися від них високих результатів у виконанні роботи.

Основний вид роботи з оволодіння академічним рисунком – рисування з природи (тривалі постановки, короткострокові рисунки й начерки), а також зарисовки, виконані по пам'яті і за уявою. Головним об'єктом вивчення є людина з усім її складним пластичним і психологічним світом.

Велика увага надається самостійній роботі студентів: пропонуються домашні завдання, аналогічні, як правило, завданням, що виконуються в аудиторіях, у тому обсязі, який передбачений робочою програмою. А тому треба наполегливо привчати студента рисувати з природи: адже він пізнає навколишній світ як професіонал саме через зорові образи.

Академічний рисунок – це чи не найскладніша сфера інтелектуальної діяльності людини, оскільки передбачає глибоку аналітико-синтезуючу роботу. До того ж, деякі критерії цієї діяльності розташовані на межі мало не трансцендентальної – емоційно-духовної та естетичної основи. Потенційні здібності, талант студента розвиваються і шліфуються в дидактично обгрунтованому та безперервно ускладненому навчальному процесі [1, с. 21].

Дуже важливо, щоб навчаючись, студент отримував знання, адекватні його мисленню, рівневі індивідуальної підготовки і т.п. Як заздалегідь спрощені, полегшені завдання, так і «забігання» вперед, надмірно ускладнені академічні завдання загрожують розривом між набутих досвідом і практикою. Подібний розрив, до речі, часто призводить до драматичної дилеми: чи варто взагалі докласти зусиль до вдосконалення в такій далеко не простій навчальній дисципліні, якщо в головній дисципліні архітектурного фаху «Проектування» не доводиться безпосередньо використовувати набуті знання. Дійсно, з практики відомо чимало прикладів того, як студент, який регулярно отримує високі оцінки з рисунка, не завжди задовольняє своїми успіхами кафедру і, навпаки, студенти-лідери в процесі проектування не завжди справляють позитивне

враження на викладачів кафедри рисунка. Хотілося б зауважити, що це не є правилом, а скоріше – виняток з правил.

Досвід науково-педагогічної роботи засвідчує, що працюючий і успішний на заняттях з рисунка студент, як правило, має чудовий смак і виявляє блискучі результати зі спеціальних предметів. Вважаємо, що будь-яка, навіть найдосконаліша система освіти не застрахована від парадоксів, пов'язаних з людським фактором. Практика підтверджує необхідність індивідуального підходу до кожного студента і співдружності у цій справі випускових та академічних кафедр, що повинно сприяти досягненню головної мети – розвиткові навчально-професійної діяльності студентів.

Таким чином, можна погодитись з дослідницею академічного рисунка у професійній освіті архітекторів О. Кайданівською, яка визначила, що академічний рисунок для архітекторів є складним процесом засвоєння законів побудови форм навколишнього світу та правил їхнього зображення; рисунки повинні мати структурний характер, чітко визначати геометричні параметри зображуваних форм, а методика навчання має бути зорієнтована на розвиток просторового аналітичного мислення, формування об'ємно-просторових уявлень [2, с. 20]. Вона стверджує, що рисунок є основою виховання професійних якостей архітектора, його здібностей, розуміння характерних особливостей і закономірностей композиційної структури об'єктів.

Світ вступає в нову фазу розвитку: нові технології, комп'ютерна мережа, машинна графіка, спеціальна розмножувальна техніка, можливість швидкої і легкої побудови найскладніших перспектив та просторових образів на автоматичних креслярських машинах, Інтернет стрімко входять в наше життя, тому розвиток креативності у студентів-архітекторів є першочерговим завданням викладачів. Креативність – це фактор, що сприяє розкриттю потенціалу студентів та викладацького складу, що впливає на протистояння наявним труднощам і допомагає знайти неординарні шляхи виходу з неординарних ситуацій. Поняття «креативність» означає: вміння творчо мислити у будь-яких сферах людської діяльності, знаходити оригінальні вирішення життєвих проблем з випередженням часу; вміння вирішувати творчі завдання у своїй професійній галузі; вміння керувати психологічною інерцією мислення на базі знань методів і прийомів управління; вміння приймати рішення в умовах ризику; знання законів логіки та евристичних прийомів мислення; знання та вміння застосовувати інструмент теорій сильного мислення в життєвих ситуаціях з орієнтацією на ідеальну якість результату; розуміння основних закономірностей навколишнього світу, систем і об'єктів.

Висновки. Дисципліна «Академічний рисунок» є однією з провідних у навчанні архітектора. І це зрозуміло, адже рисунок є головним образотворчим засобом творчого методу архітектора. Архітектор повинен постійно прагнути до досконалішого вирішення всіх проблем проектування, і рисунок є одним із засобів досягнення цієї мети. Він має добре володіти мистецтвом рисунка – це запорука успішного виконання будь-якого проектного завдання. На даний час

рисунок архітектора трактується як один з основних інструментів творчого процесу. Вирішення цієї проблеми вбачаємо у розвиткові та вдосконаленні художніх здібностей студентів-архітекторів і, зокрема, в оволодінні мистецтвом академічного рисунка.

Таким чином, специфіка навчально-професійної діяльності при викладанні дисципліни «Академічний рисунок» полягає у професійному спрямуванні, підпорядкуванні, засвоєнню способів і досвіду професійного розв'язання тих практичних завдань, з якими можна зустрітися в майбутньому, оволодіння професійним мисленням і творчістю. Суттєвим є також посилення ролі професійних мотивів самоосвіти та самовиховання, які є найважливішою умовою розкриття особистісних можливостей студентів-архітекторів, а також їхнього професійного розвитку.

1. *Кайдановська О. О.* Академічний рисунок у системі професійної підготовки архітекторів / О. О. Кайдановська // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : Збірник наукових праць. – Вип. 6 (11). – К. : НПУ, 2008. – С. 19–25.

2. *Ли Н.* Рисунок: Основы учебного академического рисунка / Ли Николай Геннадьевич / М. : Эксмо, 2008. – 480 с.

3. *Максимов О. Г.* Рисунок в профессии архитектора / О. Г. Максимов / Изд.2, испр. – 2011. – 416 с.

4. *Магали Дельдаго Янеса Эрнеста Редондо.* Рисунок для архитекторов – М. : АРТ – Родник, 2007. – 190 с.

5. *Кокорина Е. В.* Архитектурный рисунок как форма проектного моделирования в основе профессиональных коммуникаций / Е. В. Кокорина // Научный вестник Воронежского государственного архитектурно-строительного университета. Строительство и архитектура. – 2011. – № 2. – С. 133–142.

Академический рисунок – основа учебно-профессиональной деятельности будущих архитекторов

Юрий Ларионов

Аннотация. В статье рассмотрены основные методы и принципы преподавания дисциплины «Академический рисунок» на факультете архитектуры НАОМА, ориентированные на развитие учебно-профессиональной деятельности будущих архитекторов.

Ключевые слова: академический рисунок, архитектор, учебно-профессиональная деятельность, архитектурный рисунок.

Academic drawing as the basis of educational and professional activities of the future architects

Yurii Larionov

Annotation. In the article, teaching principles and methods of «Academic drawing» from the architectural faculty of NAAA are viewed.

The deep and complex disciplines used are necessary for prospective architects. The development of methods and experiences are vital to the professional solutions of certain practical assignments that these architects will face in the future.

This is necessary to strengthen the self-modification for students during self study, as it plays an important role as architects discover their personal abilities and grow professionally.

In this way, the main activity in NAAA is both academic and professional, and requires from students more studying and scientific creative activity, in assimilation to new psychological norms and criteria for social growth.

Key words: academic drawing, architect, educational and professional activity, architectural drawing.